СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 177. — Джерзи Сити, Н. Дж., вівторок, 31. липня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 177. — Jersey City, N. J., Tuesday, July 31, 1923. — THREE CENTS

ЗАНОСИТЬСЯ НА СТРАЙК В КОПАЛЬНЯХ ТВЕРДОГО УГЛЯ З 1. ВЕРЕСНЯ

ЕТЛЕНТИК СИТІ, Н. Дж., 29. липня. — Переговори між представниками власників антрацитових копалень і майнерів учера тут розбились.

Переговори розбились через „чек оф", якого домагались юнії, а на яке не хотіли згодитись власники копалень.

„Чек оф" се стягаиє юнійних оплат з платень майнерів. На се не годяться власники копалень, кажучи, що юнії стягають вже з майнерів в копальнях мягкого угля 17 міліонів долярів річно і сих гроший вживають на оплату острих способів боротьби проти власників копалень. Зноваж провідники юній кажуть, що майнери платять при помочі „чек оф" інші оплати, то можуть платити і юнійні оплати.

Коли не буде несподіваного звороту, то за місяць може вибухнути страйк в усіх антрацитових копальнях.

Американське правительство покищо не мішається до справи сподіваного страйку, але якби мала бути серіозна небезпека для потреб публики, то воно, як кажуть, вмішається і буде старатись обі сторони спонукати до згоди.

В цілих Злучених Державах вживають річно 70,000,000 тон твердого угля, а до страйку не буде більше в засобі як половина сього, значить, під зиму вже була би велика недостача.

В потребі зараджувано би хиба мягким углем і оливою, яких вже торік вживано в промислі для опалу на місце антрациту.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ ЗАНЕДУЖАВ НА ЗАТРОЄННЄ ЖОЛУДКА

ЕШЛЕНД, Орегон, 28. липня. — Президент Гардинг положився на добу до постелі, бо занедужав на затроєннє жолудка.

Через те він тут нині не промовляв.

До публики говорив міністер торговлі Гувер і міністер внутрішних справ Ворк, котрий заявив, що президент Гардинг занедужав наслідком затроєння жолудка поживою з бляшаної пушки (кени). Він не хотів сказати, якої компанії був сей виріб, що затроїв президента, бо як казав, міг би зробити кривду, бо і найліпшій компанії може таке трафитись. Він заявив, що разом з президентом дістало більше осіб затроєннє жолудка, але за добу всі подужають.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ ХОЧЕ В ОСЕНИ ВИБРАТИСЯ В ДРУГУ АГІТАЦІЙНУ ПОДОРОЖ

ВАШИНГТОН, Д. К., 28. липня. — В кругах Білого Дому кажуть, що президент Гардинг хоче вибратися в жовтні сього року в другу подорож.

Він хоче поїхати до стейтів Мишиген, Минесота, Вискансин і сусідніх, де твориться фармерська радикальна організація, і вести там агітацію проти радикалізму.

ФОРД МАЄ 60 ЛІТ

ДІТРОЙТ, МИШ., 30. липня. — Нині минає 60 літ від дня, коли Генрі Форд уродився в домі фармера в стейті Мишиген.

Ще тому 20 літ він був бідний. Але власне тому 20 літ, в 1903-тьому році він зорганізував Форд Мотор Компені з капіталом $100,000, яка донині зробила його найбогатшим чоловіком у світі.

Його особисте майно тепер виносить $750,000,000.

ПОЛІТИЧНА ДИСКУСІЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ІНСТИТУТІ

ВИЛЛІЄМСТАВН, Месс, 29. липня — Вчера на викладах в тутешньому Політичньому Інституті було горяча дискусія на політичні теми.

Перший зачав дискусію бувший російський амбасадор у Вашингтоні БОРИС МАХМЕТЄВ, котрий говорив про міжнародне значінне російського питання.

Йому перебив американський соціялістичний писменник ДЖАН СПАРГО, котрий сказав, що Бахметев повинен представити не лише се, що зруйнувала революція в Росії, але й те що вона принесла зі собою творчого. На думку Спарга, советський спосіб правління міг би лишитися в Росії, ак що з нього викинеться большевизм і комунізм. Таксамо, казав він, і в других краях, подібних до Росії, міг би бути советський режім.

Бахметев відповів, що про се буде говорити пізнійше, а тепер хоче сказати про міжнародне значінне російського питання. Він заявив, що Росія вже успокоюється і вертається поволі до нормального життя. Він предсказував, що Росія стане великою державою народів на конституційних основах, та що мати-ме корисний вплив на світ. Далі він сказав, що теперішній російський „уряд" інтернаціональний, але нарід перенятий глибоко націоналізмом. Тому теж большевики мусять уступати в користь націоналізму російського народу, як се було видно приміром в Лозанні.

Потому ДЖАН СПАРГО заявив, що американський нарід не інтересується своїми власними громадськими справами. Тут, казав, таксамо як в Росії перед революцією, править бюрократія, а загал до сього байдужний теж так як в Росії перед революцією.

Полковник ДЖ. Е. ВУДВЕРД, з генерального штабу, перебив, що навіть 5% американського народу не знає, чи Лозанна се кінські перегони, чи який бейсболіст, чи пудер.

Говорив теж Британець, СЕР ЕДВАРД ГРИГТ, бувший секретар бувшого премієра Давида Лойда Джорджа. Він сказав, що від часу американської революції додано Великій Британії девять десятих її теперішньої території. Се сталось, казав він, завдяки науці і страті, яку Англія винесла з війни з Америкою.

СМЕРТЬ ГРИНЬКА РОССА.

Польській поліції удалося знайти криївку Гринька Росса в лісах в Ходорівщині, відки він уряджував свої напади на протязі цілих 2 літ. На днях поліція виcлідила його підчас того, коли він відвідав у селі свого товариша. Оточено хату навкруги. вивязалася стрілянина поміж поліцією і Гриньком Россом, наслідком чого ославлений ватажко упав упав на землю поцілений 2 кулями в груди. Його відвезено до лічниці у Львові. де помер. Його ватага розбіглась по селах. У с. Волчатичах арештовано Даньку Дубановську любовницю Гринька Росса і 7 селян. які правдоподібно належали до ватаги Росса. Ціла діяльність Гринька Росса мала в денний підклад і виросла на грунті нездорових соціяльних відносин у нашому краю. Минулого року підчас „саботажової" акції ватага Гринька Росса спалила також кілька фільварків. Сам Росс зявлявся часто між селянами; роздавав поміж убогих гроші та в очах населення виріс до значіння „другого Довбуша" як його називають і досі в селах Ходорівщини.

УЧИТЕЛЬ ЛІСОВСЬКИЙ ЖИВЕ. НЕ УМЕР.

До канадійських українських газет пишуть з Роблін тамоцні учителі. товариші. В. Лісовського, що зовсім не умер, як се було подано в 27. ч. Кан. Фарміра і що взагалі новинка в Кан. Фармері не відповідала правді.

В. Лісовський ніколи не мешкав у Сторожинського, ані навідворот. Таксамо не було любовних зносин між Лісовським і Сторожинською. Правда одначе, що Сторожинський підозрівав Лісовського о такі зносини і навіть домагався від нього грошевого відшкодовання за се. За причину служило йому те, що жінкаСторожинського одного разу. два роки тому. зайшла була до хати Лісовського.

Товариші Лісовського вважають, що відомість, подана Кан. Фармером, становить додаткову кривду для Лісовського, який має велике довіре і пошану в околиці, де учителював, як і між всіми учителями Манітоби. Через зовсім дурну причину, через заздрість і мстивість свого товариша-учителя він стратив руку і ще тірпить на чести.

В шпиталі відтято йому одну руку. Була поважна небезпека, що треба буде відтяти обі руки, але ся небезпека минула і Лісовський вже вертає до здоровля.

ПОЛЬСЬКА НОТА В СПРАВІ ДАНЦІГА.

Польський міністер закордонних справ Сейда. вислав до президії Ліги Народів ноту, в якій обговорює взаємини поміж Польщею і Данцігом. Покликуючись на дотичні місця версайського договору і опінію держав. стверджує польський міністер. що становище данціґського сенату унеможливлює Польщі повне використанне її прав до данціґської пристані.

АВАНТУРИ В БУЧАЧІ.

Підчас військової бранки в Бучачи прийшло до бійки поміж новобранцями, наслідком чого поранено смертельно кілька осіб.

СТАНОВИЩЕ ВЧИТЕЛІВ НА УКРАЇНІ.

Кореспондент харківського „Коммуниста" Р. Пельше пише в ч. 951. (з 15. березня) про становище учителів на Чернигівщині: „Брак літератури педагогічної, суспільно-політичної, природничо-наукової, мистецької, навіть газет — дуже пригнічує сільських учителів. Через це вони страшенно відстали, як педагоги й як громадські робітники.

Бракує нових підручників. Скрізь є лише старі: боги, попи, царі та пани: „Охота пуще неволі" Соколова й Панова, „Доброє Слово" Дьяченка та Преображенского (там і „духовно-нравственное чтеніе" і „царь-освободітель" і т. п.), хрестоматія „Родные посѣвы" й т. п.

Населення та влада не скрізь добре ставляться до вчителів. На них подекуди дивляться, як на наймитів: „ми тобі платимо, й ти мусиш нам служити". Це дуже пригноблює сільських учителів. Вони не мають досить авторитету через свою духову відсталість, одірваність од місцевого і громадського (??) життя, затурканість.

Трапляються й комуністичні самодури, які прилюдно поводяться з учителями, як із своїми невільниками, устрявають у дрібниці шкільного життя. включно до наказів учителям рубати дрова в години шкільних лекцій..."

Що ж додавати до цієї кореспонденції? Не самодури — а дурисвіти! (Нова Україна).

СКІЛЬКІСТЬ УКРАЇНЦІВ У Р. К. П. НА УКРАЇНІ.

У звязку з формальним відновленням „єдіної-неделімої" в формі т. зв. „С. С. С. Р." виникає ряд непорозумінь та труднощів для компартії, особливо на Україні, що сконстатовано на останньому з'їзді Р. К. П. Раковскі дав при цьому пояснення, що кількість „Українців" у рядах Р. К. П. на Україні виносить — лише 23,7%, до того ж багато з них не знають навіть української мови...

„ЧОРНА ХМАРА".

„Комунист" з 14. березня подає, що в останніх днях лютого в Маріупільському повіті зліквідовано повстанський загін „Чорна Хмара". Отамана Сердюка забито, захоплено в полон 17 повстанців. „Чорна Хмара" за час своєї діяльности повбивала багато совітських агентів, перевела чимало наскоків на залізничі станції. Дня 10. березня повстанці доконали напад на одеський потяг біля станції Новоукраїнка.

РОЗСТРІЛИ В ЧЕРКАСАХ.

У Черкасах розстрілено учнів городищівського відділу „Визволення України": Мариню Петриху, Ничипора Посунька, Миколу Гаркушу, Козюру, Назаренка, Дядюру, Горитька, Петра Петруху, Михайла Блажевського. („Вісти" ч. 57).

„ЗОРЯ" В БУКАРЕШТІ.

„Недоля й біднота загнала кільканайцять українських студентів Буковинців, до Букарешту для студій серед чужих людий. З великими трудностями вдалося їм заснувати Товариство і цим заманіфестували свою національну свідомість. Одні дійсні, щирі Українці згуртувались в товаристві, бо всякий непевний елемент або взагалі не приступав, або його усунено. До „Зорі" належить тепер 25 членів.

РОСІЙСЬКИЙ ПОЕТ-АВАНТУРИСТ.

Газета „За Свободу" доносить, що відомий російський поет-комуніст Сергій Єсенін, який перебуває в Берліні, улаштовує собі сензаційні скандали. На днях в однім шинку Єсенін у пянім стані почав викрикати: „Пиймо за побіду советів!" Присутні там офіцири емігранти кинулись на поета. побили його до схочу і викинули за двері.

СМЕРТЬ ВІД ГРОМУ.

Дня 2. липня с. р. підчас бурі грім убив під Львовом одного зелізничника.

БЕЛЬҐІЯ І ФРАНЦІЯ ВІДПОВІДАЮТЬ АНГЛІЇ НА НОТУ В СПРАВІ РУРЩИНИ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 30. липня. — Рівночасно з французьким правительством відповіло на ноту Великої Британії у справі Рурщини також і бельґійське правительство.

Бельґійське правительство заявляє, що заки приступить до переговорів, то Німці мусять покинути „пасивну резистенцію" (опір при помочі бездільности підчас праці).

Далі бельґійське правительство каже, що воно готове згодитись на опорожнюваннє Рурщини, але тільки вміру сплати Німеччиною „воєнних відшкодовань".

Щодо сих перших двох точок то бельґійський премієр Теніс годиться з французьким премієром Пуанкаре.

Але кромі того Теніс зложив заяву, якої Пуанкаре не хотів зложити, що Бельґія годиться на розслідженнє німецької спроможности платити „воєнні відшкодовання".

КАНЦЛЄР КУНО ДО НІМЕЦЬКОГО НАРОДУ

БЕРЛІН, 29. липня. — Німецький канцлер Куно видав проклямацію до німецького народу, в якій обжаловує французьких наїзників, що спричинили теперішню економічну крізу в Німеччині.

Він заявляє, що Німеччина хоче платити аліянтам „воєнне відшкодованнє", але мусить мати змогу платити.

Далі він заявляє, що німецьке правительство робить для зменьшення дорожні і недостачі поживи, а також задля фінансової реформи.

СТУДЕНИЙ ДОЩ ЗНІСУВАВ БОЛЬШЕВИЦЬКЕ ПОВСТАННЄ В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛІН, 29. липня. — Німецькі комуністи хотіли нині викликати револьту в цілій Німеччині. Для сеї цілі вони скрізь скликали мітинги, які були звернені головно проти нового фашістського руху в Німеччині. Окупація Рурщини, дорожня і упадок гроший мали служити їм зачіпною темою для викликання демонстрацій, бунтів і повстань.

Одначе рівночасно з большевицькими промовами почав литись потоками з небес зливний дощ і притім дуже студений.

Се так охолодило розпалених до червоности большевицьких бесідників, що вони усюди спокійно розійшлись домів, не ждучи на інтервенцію поліції або війська.

МІЖНАРОДНЯ КОНФЕРЕНЦІЯ В СПРАВІ ПОМОЧІ ІНВАЛІДАМ

ПАРИЖ, 30. липня. — Міжнародне Бюро Праці в Женеві, у Швайцарії, скликало параду знавців на 1-ого серпня с. р. у справі занять для бувших жовнірів світової війни ,що потерпіли на здоровлю.

Статистичні обчислення показують, що в усіх державах є таких ветеранів 10,000,000; з них 8,000,000 може працювати нормально а 2,000,000 не може працювати.

Сі, що можуть правильно працювати, кромі того в многих державах одержують державні підмоги, а сі, що не можуть працювати, лишені на невистарчаючі підмоги.

Конференція має обоговорити способи видатнійшої помочі тим 2,000,000, що не можуть працювати.

Французькі інваліди відмовились післати своїх делегатів, з причини, що на конференції будуть делегати німецьких інвалідів.

ІСМЕТ ПАША ОБІЦЯВ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 29. липня. — Голова тутешньої турецької мирової делегації Ісмет паша обіцяв американському амбасадорови Ґру, що його правительство могло би дати певного рода запевненнє, що буде справедливо трактувати християн в Туреччині.

Про „воєнні відшкодовання" Туреччини для Америки не хотів говорити. Казав, що про се можнаб аж тоді говорити, як Америка представить докладний і подрібний рахунок, кілько і за що вона хоче „відшкодовань".

АМЕРИКАНСЬКА МІСІЯ В ДОРОЗІ ДО МОСКВИ

ВАРШАВА, 29. липня. — Американські сенатори Кинґ і Ледд та конґресмен Фрір і професор Джонсон, котрі їдуть в Росію коштом американського видавця Ґерста, приїхали нині рано сюди.

Вони тут розмовляли з польським премієром Вітосом, міністром заграничних справ Сейдою, і провідниками політичних груп в польському соймі.

Завтра ціла американська місія буде у польського президента Войцеховського. У второк виїдуть до Москви.

МАРКА „ПОПРАВИЛАСЬ"

БЕРЛІН, 29. липня. — Вчера тут трохи марка „поправилась". За одного американського доляра вже давали тільки один міліон німецьких паперових марок.

Нині в дорогих готелях люди платили міліон за обід.

МУССОЛІНІ ХВАЛИТЬСЯ ГРАТУЛЯЦІЯМИ

РИМ, 29. липня. — Знагоди 40-вих уродин одержав сьогодня премієр Муссоліні кілька тисяч (може кількадесять) телеграфічних гратуляцій.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 192 Montgomery. Ред. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Українським середнім школам під Польщею грозить небезпека смерти!

(Від власного кореспондента).

Після утворення кабінету Вітоса президія Українського Клюбу в польськім соймі вибралась до нового польського міністра просвіти Ґломбінського, щоби представити йому справу українських шкіл під Польщею.

Ґломбінський заявив, що польська держава не може брати на себе задачу закладати українські школи в такім числі, як сього хотілось би Українцям. Коли Українське громадянство хоче мати Українські школи, НЕХАЙ ЗАКЛАДАЄ ЇХ СВОЇМ КОШТОМ, ЯК ШКОЛИ ПРИВАТНІ.

Закид українських послів, що польське правительство ЗАБОРОНИТЬ ЗАКЛАДАТИ українські приватні школи, Ґломбінський збув викрутом: Та рівночасно ВІН САЛ ПОТВЕРДИВ ТОЙ ЗАКИД, заявляючи, що польське правительство не може признати українського університету у Львові, бо не можна признати того, що „правно не істнує". А відома річ, що український університет у Львові „правно не істнує" тому, бо польське првительство не хотіло й не хоче на се дозволити.

Коли польський міністер просвіти заявив, що польська держава не може, значить: НЕ ХОЧЕ ЗАСПОКОЮВАТИ ШКІЛЬНИХ ПОТРЕБ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, — то польська преса дає до сеї заяви польського міністра цінні пояснення. ВОНА ПИШЕ, ЩО УКРАЇНСЬКІ СЕРЕДНІ ШКОЛИ, ЯКІ ДОСИ УДЕРЖУЄ ПОЛЬЩА, ТРЕБА ПОЗНОСИТИ И ПЕРЕМІНИТИ НА ПОЛЬСЬКІ, бо договір про охорону національних меншостий не накладає на Польщу обовязку удержувати для національних меншостий середні школи, а робити для національних меншостий більше, ніж Польща обовязана на основі того договору, нема потреби.

Коли Польщі ходило о прилученнє української Галичини до Польщі, тоді вона виробила для сього краю закон про воєводську автономію; на основі сього закона середню шкільництво належить до компетенції воєводських соймів, зложених з самостійних курій української і польської, так, що українська курія має право закладати українські середні школи.

Тепер Польща дістала від головних держав антанти право суверенности над усіми українськими землями на захід від рижської лінії, — без ніяких міжнародніх зобовязань поза безвартісним договором про охорону національних меншостий. Отже тепер Польща заявляє, що все те, що не стоїть в тім договорі, треба скасувати. Треба скасувати також тих кілька українських середніх шкіл, які остали в Галичині з австрійських часів.

Нехай касує! Сим тільки пригадує українському народу, що Польщу треба як найшвидше розвалити.

Прага, в червні, 1923.

Др. Михайло Лозинський.

Від жертв бою за вільність України.

ДО ДОРОГИХ БРАТІВ АМЕРИКАНЦІВ.

Підписаний Виділ „Українського Краевого Товариства Опіки над Інвалідами" у Львові, передаючи братній привіт Дорогим Браттям Американцям, пригадує ласкаво наших нещасних Борців за Волю нашого народу, котрі нині на переднівку серед тяжких обставин коротають решту свого життя.

Товариство приневолене ласкаво пригадати нашій суспільности в старім краю і Вам Дорогі Браття, за далеким океанам народній обовязок прийти з помочю тим, котрі за національне визволенне цілого народу дали свої сили, здоровле і щастє.

Товариство, котре взяло на себе обовязок нести поміч нещасним жертвам нашої визвольної війни, не може відповісти вповні своїй задачі, бо опирається виключно на постійну жертвенність нашого народу, тоді, коли та жертвенність замала в порівнанню до кольосальних потреб, коли жертвенність і така, яка була, нині цілковито устала.

Потреби з кождим днем ростуть, бо й число самих інвалідів постійно зростає. Вертаються з далекої України, з Чехо-Словаччини, з таборів полонених. Соткам бездомних колік треба дати приміщення в приютах, соткам треба справити протези (штучні ноги), соткам треба лічити рани та переводити операції, висилати до купелевих і лечничих заведень; дати досмертне удержанне працеспосібним, учити їх ремесла в „Домі Українських Інвалідів".

Завдяки Вашій жертвенности, Дорогі Браття, донині завдячуємо, що повстали ремісничі варстати праці, як робітня протез і при Вашій помочі великій удержувалось „Дім Українських Інвалідів", котрий міститься не у власній комівці, а в маленьких убікаціях будинку, який дало під ужиткованння Товариство „Дністер". Здобутися на власний дім з протсорими кімнатаме ми не можемо. Та одно з українських Товариств в Новому Йорку завязало Комітет, який мав би на цілі фонди на будову „Дому Інвалідів" у Львові і надіслало вже 500 долярів. На жаль з тою сумою ми не можемо ніяк розпочати будови, на котру потреба яких 5 до 10 тисяч долярів.

Завдяки Вашій жертвенности — много інвалідів підняли ми із землі знову на ноги, давши йому протези і не повзають вже більше як нелюди попід чужі плоти; та благословлять тих добрих Братів Американців, що сповнили свій народній обовязок.

Не забувай же, Український Народе, по цілому світу про вірних і пострадавших в боротьбі за кращу долю Твоїх Синів, та поспіши їм з помочю.

Львів, 12. липня, 1923.

ЗА УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ОПІКИ НАД ІНВАЛІДАМИ У ЛЬВОВІ:

З. Лукавецький, голова.

П. С. — Жертви на „Фонд Інвалідів" слати ласкаво до Земельного Банку Гіпотечного у Львові, ул. Підвалле 7.

НАУКА БОЛГАРСЬКОГО ПЕРЕВОРОТУ.

Демократія при владі. — Протиселянський терор. — Соціялісти, які самі себе випарили. — Чим нова диктатура краща від старої?

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

В українській пресі — поскільки така істнує — болгарський переворот відгукнувся дуже слабо. А шкода! Болгарський нарід своєю соціяльною структурою найблизче стоїть до українського: тут і там відсоток селян-хліборобів доходить до 85. Болгарське народне мистецтво поруч з українським належить до тих, що найменше зіпсувались під впливом фабрики та культури й найкраще зберіглись. Нарешті. Болгарію лучать з Україною спільні спомини про Драгоманова і не в останній мірі — спомини з часів війни.

Та найголовнійшим моментом, який мусів би звернути нашу найпильнійшу увагу на болгарський переворот все-таки лишається ота подібність соціяльної структури. Болгари — мужицька нація. Українці — така сама мужицька нація. Болгарський державний і соціяльний лад до перевороту був збудований на соціяльно-політичних інтересах хліборобського елєменту. Серед українського суспільства останніми часами також починає набирати все більшої сили „орієнтація на мужика". Істнують отже всі передумови для того, щоб останні події в Болгарії як найбільше причинилися до збогачення нашої власної політичної мудрости.

На жаль, у нашім суспільстві нема виробленого погляду на те, що відогравалось у Болгарії до **перевороту.** Чим був режим Стамболійського: хлопською диктатурою, особистою диктатурою самого Стамболійського чи диктатурою сільських „куркулів" над хліборобською масою? На ці питання можна почути від наших людей найріжнійші відповіди. Наші земляки, що жили й живуть у Болгарії, навіть пальцем не поворухнули для того, щоб поінформувати своє громадянство про характер того цікавого експерименту, який переводився в Болгарії. А скільки драм і віршів тимчасом понаписували наші іміґранти, закинуті долею в ту цікаву й таку подібну до нашої країну!

Доводиться таким чином, основуватись на власних міркуваннях. Отже після всього, що мені довелось читати в чужій пресі та літературі про Болгарію (а на чужих мовах понаписувано з цього приводу чимало), я все-таки лишусь при своїм давнім переконанні, що в Болгарії під проводом Стамболійського здійснювалась **хлопська диктатура,** себкої кляси. Здійснювалась вона во імя праці, во імя мирного розвитку країни й во імя величезної більшости народу.

Не похитнула мене в цім переконанні й та компанія брехень і клевет, що була поведена широкою рукою по замордованню Стамболійського. Чого-чого тільки не говорено про нього! І що він хотів приєднати Болгарію до Югославії, і що він хотів проголосити Болгарію републикою, а себе її президентом, і що ві нпокрав з державної скарбниці міліони гроший, і що він жив у роспусті... Ці всі пльотки, пущені в обіг для скомпромітовання забитого ворога, скоро показались або безсоромно прибільшеними або просто вигаданими. Але незалежно від того все-таки лишається непохитним фактом, що Стамболійський, коли й дбав про себе, то найперше дбав про свій нарід і свою мужицьку клясу — основу того народу.

Стамболійського повалила демократія — та демократія, яка в роках 1917—1919 правила також Україною. Під прапором цеї демократії обєднались у Болгарії бувші царські міністри, університетські професори, журналісти, бувші військові, купці й фабриканти. Обєднувало їх спільне почуття клясової обиди, свідомість того, що вони стали непотрібними в новій державі. Переслідування з боку Стамболійського ще більше загострували ненависть цих „упосліджених" до режиму хлопської диктатури.

Маючи велику вправність у конспіраціях та змовах, користаючи з дитячої наівности селян та з їх нездатности до раптових колективних виступів, ці елєменти за одну ніч захопили владу в свої руки. І Болгарії знов настав „нормальний лад", знов запанували „право й порядок".

Як же виглядає на ділі той „нормальний лад", запроваджений болгарською демократією?

Беру кілька виписок з болгарських часописів, як їх подає берлінська часопись „Дні".

Софійська газета „Народ" з 28 червня містить таку замітку:

„Божевілле. З Габрова післано до міністра внутрішних справ, з підписом для преси, таку телеграму: Нині 23. червня, при потуранню влад гуртки екзальтованих горожан розвозять на показ посла Панайорова (хлібороба) й трудового інспектора Гатєва з музикою та плякатами. Горожане й неляни обурені. Жадаємо покарання винуватих, а не **знущання й кпин над ними.** Прохаємо вашого розпорядження для приборкання партійних пристрастей".

Ще через два дні той самий „Народ" подає таку звістку:

„Вчора **знайдено замордованим** у селі Ташкенес бувшого хліборобського посла Юрія Дамянова. Ми не знаємо, при яких оставинах Дамянова замордовано".

Нарешті в цих двох виписках факти не становлять якого виїмку. Це, — масові явища. Всі хліборобські посли в кількости 212 осіб сидять у вязниці, не зважаючи на їх посольську незайманість. Усіх провідників селянського руху, всіх кооператорів-хліборобів поарештовано. Цілу хліборобську пресу заборонено. Усіх виборних з хліборобської партії скинуто, а на їх місце адміністративно призначено нових людей. У чотирьох містах краю заведено наглі суди. Скасовано дирекцію трудової повинности припинено поділ землі між селянами. У дрібнім промислі заведено десятигодинний день на місце дотеперішнього восьмигодинного...

Коротко кажучи, дімократія твердою рукою касує й нищить усі демократичні реформи здобутки попередньої „недемократичної доби...

У смішне і сумне становище попали болгарські соціялісти, які свого часу завзято поборювали уряд Стамболійського. Для них той уряд був „реакційним", бо він будував нову державу не на основі Марксового талмуда, на засадах реальних і практичних. І по перевороті соціялісти брали найдіяльнійшу участь і дістали за це в новім демократичнім кабінеті міністерство залізниць для свого члена Д. Казасова. Здавалосяб, соціялісти можуть нині тішитись, що повалили „тиранію" й помогли запанувати „законности й справедливости"... Але вони не тішаться, а почувають себе дуже сконфуженими, бо показалось, що виміняли шило на швайку!

Наведені вище виписки належать якраз **соціялістичному** органови „Народ". Вже тон цих виписок показує, що серед болгарських соціялістів панує не зовсім святочний настрій. Але „Народ" — поскільки йому позволяє демократична цензура — висловлюється ще більш отверто. У числі від 27. червня він пише:

„Ми підносимо голос проти особистої пімсти. Ми підносимо голос проти безоглядного переслідування членів хліборобського союзу та людей, що його підтримували. Навіть преступників і лиходіїв, казали й кажемо ми, треба карати на основі краєвих законів, а не особисто й свавільно **переслідувати й мучити"...**

Гарний режим, очевидно, запровадила „демократична" влада, коли оттаке прилюдно пишеться! Але в гарну позицію поставили себе й болгарські соціялісти, які свою участь в перевороті й співпрацею з новим урядом (Казасов!) фактично той режим викликали до життя й підтримують. Як вам подобається соціялістичний міністер, який мусить мовчки підписувати декрет своїх буржуазних колет про побільшення робочого дня з восьми до десяти годин? Тут мимоволі згадаєш про славнозвісну Гоголівську унтерофіцерську вдову, що сама себе випарила... Як то кажуть: „Ой, купив собі дуду на свою біду та на свої гроші"...

Коли б навіть повалений режим хлопської диктатури й користувався терором, як знаряддєм боротьби зі своїми політичними противниками, то це мало б оправданне. Бо то **більшість** во імя закріплення своєї перемоги боролася б з **меншістю.** Але нині меншість у Болгарії користується терором проти більшости. Це — або давній російський царизм або нинішній російський большевизм, І лицемірними та нещирими здаються запевнення прихильників нового „демократичного" ладу, що режим Стамболійського був „півбольшевицьким". Як відомо, Стамболійський рішучо **поборював** большевизм і ще за якийсь час перед своїм упадком звелів примусово посадити сільських комуністів, де такі знайшлися б у кількости 10 душ, на комуністичне господарство: хай не в теорії, а на практиці покажуть, що вони вміють.

Ідея диктатури одної кляси чи одної суспільної групи, — навіть одної людини, над цілою державою знаходить усе більш прихильників і помалу заступає місце ідеї формального демократизму. Але зі всіх форм диктатури — комуністичної в Росії, фашистівські в Італії, Гортієвоз в Угорщині — найкращою і в ґрунті найбільш демократичною все-таки була хлопська диктатура в Болгарії. Нинішня „демократична" диктатура, що прийшла на її місце лише унаслідувала її погані сторони, не унаслідувавши добрих.

Берлін, 12. липня.

Радянин.

ЧЕСЬКА ПРЕСА В ОБОРОНІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

„Справедливе" вирішення Радою Амбасадорів долі Східної Галичини дня 14. марта, 1923. р. викликало чималий рух у чеській пресі, яка заняла до цеї справи два становища. Правда — націоналістична преса, поставилася до нього прихильно, ліва, соціялістична — вороже.

Ліберальний дневник „Tribuna" з 18. марта помістив передовицю під назвою „За малу землю та велику справу", де пише ось що: „Рада Амбасадорів вкінці рішилася полагодити як найтяжчу справу, справу у Східній Европі. Польська закордонна політика мала дуже багато праці на заході, доки вдалося їй переконати Антанту про потребу міжнародного признання ризького договору. Паризьке вирішення є без сумніву великим дипльоматичним успіхом варшавської влади. Полякам признано кордони, які вони самі собі установили в Ризі й у які до останньої хвилини не вірили самі польські діячі. Заслуга в цьому належиться в першій мірі Франції, якій удалося приборкати протипольські настрої Англії, що дуже нерадо дивиться на варшавську „гегемонію". І німецько-французький конфлікт мав свій уплив на рішенець Ради Амбасадорів, що діяла під натиском Парижа. Вислідом цього було назавсіднє приділення Сх. Галичини до Польщі. Ця країна, що має 54,000 кв. кільометри, була частиною Австро-Угорщини й у жовтні 1918. р. проклямувала через вибраних українських представників свою державну самостійність. Українці зразково взялись до будови власної держави й подавали надії незабаром стати, побіч Чехів і Словаків, найкращим славянським народм. Їх армія й залізниці були картиною державного порядку, сильности і громадської дисципліни. Хто був наочним свідком української самостійности в 1918.-1919. р.р., не міг дивуватися, як могла така мала країна, до-краю винищена світовою війною, протягом 8 місяців збудувати таку державу. Леґіони Галлера знищили мурашкову працю Українців і своєю насилою потоптали найсвятіщу честь українського народу.

„Ми часто намагалися переконати Поляків про потребу справедливого вирішення східно-галицької справи. Польська пропаганда, що підозрівала Українців у большевизмі й терорі, програла свою кампанію, бо, мабуть, мало хто міг би проявити стільки здержаности, як це зробило українське громадянство, яке терпляче ждало вирішення своєї долі Антантою. Хто зна, як би ще виглядала „Малопольща", як би Українці за прикладом Литовців — своїх приятелів по кривді, заміняли Сх. Галичину у Клайпеду. И Антанта, й Поляки мусіли були справедливо оцінити коректну поведінку українських політиків, які 4 роки виявляли свою діяльність у межах міжнародного права й не поставили ніяку з зацікавлених сторін перед доконаним фактом, як це зробили Литовці, Мадяри, Турки й инші.

„Східногалицька проблема є тим важніща, що тут іде мова не тільки про 4 міліони українського громадянства, але і про справи куди більші: Сх. Галичина є етнографічною, а до певної міри й історичною частиною Великої України, яка саме прокинулася до свойого самостійного життя. І в майбутньому ніяка київська влада не стерпить, щоб найдальше посунений західний клин України пробував у неволі чужинців.

„Поляки зробили-б величезну помилку, як би провадили у Східній Галичині протиукраїнську політику, бо українство не є видумкою, й його не могло знищити й царське самодержавя. Польща має сьогодні у своїх межах національних меншостей занадто богато, а всі її сусіди, може, з винятком Чехо-Словакії й Румунії — дуже цікавляться тим, що діється в середині польської держави.

„Паризьке рішення не вийде Полякам на користь, якщо Українці не перестануть бачити в ньому свого народнього нещастя. Бажаємо Польщі, щоб вони радість, яка цими днями наповняє варшавські вулиці, ніколи не заплатили терпінням і сльозами".

Дневник „Народні Політіка" з 17./III. ц. р. помістив передовицю д-ра Борского, де з великим несмаком похваляє паризьке рішення; мовляв, Чехія забезпечена перед большевизмом, бо на випадок самостійности Сх. Галичини, Чехо-Словакія легко могла-б стратити Підкарпатську Русь, і бути прилучена до Росії (!).

Орган соц.-дем. „Право Ліду" з 24./III. ц. р. теж у передовиці широко обговорює цю справу: „Не тільки право, але й честь у звичайному людському розумінню, вирішенням ради амбасадорів потоптано. **Ніколи ще так брутально не вирішено чесних питань, яких домагались поневолені громадяни.** Рада амбасадорів своїм рішенням створила велику небезпеку і для всіх держав, що користатимуть із нього.

„Польський міністер закордонних справ, заки підписав рішенне, одержав чимало перестерог із боку Англійців і навіть Французів. Йому казали, що **Польща не може лічити на поміч західної Европи, як що опиниться в небезпеці, бо вона вимусила для себе такі кордони, з якими ніколи не погодиться Росія.** Цим вирішенням не тільки не забезпечений мир на европейському сході, але навпаки — воно витворює нову военну небезпеку. Вже нераз за останні роки витягала Франція за Польщу ґрань із вогню, але тепер уже, мабуть, не захоче займатися такими експериментами".

Газета „Руде Право" з 20./III. ц. р. пише: „Вирішення Ради Амбасадорів знасилувало волю пятиміліонового українського народу, що замешкує Сх. Галичину від Сяну на Схід. Польща одержує через це вирішення 45,000 квадр. кіл., замешканих виключно не польським громадянством, яке творить тільки острови по містах. Щоб доказати, що Антанта вела війну з метою „визволення малих народів", створено польську державу, в межах якої живе тепер 11 міліонів громадян не польської народности, й яка удержує 350,000 війска для „порядку". **Вирішенне Антанти тяжко відбивається перш за все на Чехословацькій Републиці.** Не можна забувати, що будучність нашого господарства лежить на Сході. Україна й Росія будуть усе ринками збуту для гесько-словацького промислу. Цим ринком може бути в першій мірі богата аґрарна Україна, з її великими потребами сільско-господарських машин, зелізничого матеріялу й т. д. Сьогодня, як Сх. Галичина признана Польщі, вільний переїзд на Україну і в Росію залежить від доброї волі польського уряду. **Вирішенне ради амбасадорів не є й не може бути дефінітивне. Український народ ніколи не погодиться з брутальною польською окупацією.** Події минулих літ могли переконати цілу Европу про правдивий стан у Сх. Галичині, Польща держиться при владі тільки як найжорстокіщою насилою, а часті кроваві повстання свідчать, що навіть грубий режім не має сили зломити живий одпір українського народу. Польща в сьогоднішньому свому складі не вдержиться, а коррумпована польська шляхта й буржуазія не мати-муть сили вдержувати владу над богатоміліоновим не польським громадянством. Тим то й ми дивимось на рішенне східно-галицького питання, як на провізоричне, тим більше, що його зроблено без участи Росії".

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ.

о. Володимир Яцишин помер в домі свойого батька, пароха Рипянки (калуського повіту) в 40-ім році життя, в 17-ім священства. Покійник осиротив 8 дітий.

РІЛЬНИЦТВО В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Ріжні клопоти та трудности, які фармері стрічають у своїю праці та їхні нарікання на ті недостатки, викликали були вражіння, що рільництво в Зулчених Державах підупадає. Думка та зродилася зі слідуючих фактів: числньо населення Злучених Держав зростає, та хліборобське населення ні. Воно навпаки в порівнані з міським населенням-зменьшується. Далі ціни на фармерські продукти падають. Число фабм, які не є власносию працюючих на них господарів, а які ними лиш наймаються, постійно збільшуєсь, а теж зростає число фармерських довгів та „мортгеджів" на сільських господарсвах.

Та ті всі явища лише позірно вказують на занепад рільництва. Приглянувшись їм блище, видно, що вони мають инші причини і що їх слід вважати обявом не занепаду, а навпаки надмірниго розвитку, надто великого розросту рільництва і завеликої продукції земних плодів.

Перше явище, себто те, що число працюючого на землі населення постійно зменьшуєтьcя, вказує лише на розвій промислу в Злучених Державах. Усі великі промислові краї світа переходили те саме. Зразу були краями рільничими, а з часом в них розвивався промисл і більшість населення поселювалась по містах і промислових. Про упадок рільництва можнаб говорити щойно тоді, комиб підупала продукція рільних плодів. Тимчасом за послідних пятьдесять літ число населення Злучених Держав зросло трошки більше, як два з половиною разів, а рільнича продукція збільшилась в тім самім часі три повних рази і заспокоює вповні потреби цего збільшеного числа мешканців.

А число населення, працюючого на фармах, зменьшилось через те, що раньше фармер і його помічники не лиш управляли землю та збирали її плоди, але теж виконували богато кишиx праць звязаних лиш посередно з сільським хозяйством. Тепер ту працю виконують різні, фабрики рільничих знарядів, шкіряні фабрики, прядільні, млини, ссипи (елевейтори) та инші вітки промислу, які переробляюють рільні продукти да доставляють фармерови середників та знаряддя до оброблювання землі. Кромі того новітні винаходи машин, тракторів, молотілок, жнивярок, сівачів, молочарських машин та проче збобило богато робочих рук лишніми на теперішнім господарстві.

Друге зі згаданих явищ, а іменно упадок цін на рільні продукти має дві причини. Одна, це несовісна спекуляція посередників, а друга це надмірний розвиток рільництва, якепродукує більше плодів, чим їх проче населення може зужити, купці можуть вивести. Доходить до того, що деякі фармері палять збіжем, місто дорогим для них вуглем, богато перестало вживати коштовних штучних навозів, що зменьшидо видатність їхньої землі, а деякі управляють лиш частини своїх ґрунтів, тому що управа всеї землі їм не виплатилась би.

Те, що тепер чимраз більше арендованих фарм чим власних, теж не вказує на упадок хліборобства. Воно показує лиш, що фарми подорожіли і що богато людям легче платитиз них чинш, і коли діло не йде, покинути фармерського, чим вкладати значні ґроші в него. Хоч правда, число пахтових фарм стало вже дуже високе і творить 38.1% всіх господарств.

Затягання морт.еджів на фарми теж не є небезпечне. У всіх галузях промислу кредит тепер відіграє значну роль і таксамо як проні промисловці, так і фармері помагають собі позичками. Та хоч, як сказано, найму не можна вважати проявом упадку сільського господарства, то все таки морт геджі є кращим способом фінансовання фабм, бо по якімсь часі задовжена фарма стає власністю того, хто на ній робить. Слід лише, щоб фармері могли ті позички дістати на корисних услівях і не попадали в залежність від ріжних несовісних банкерів. Добування відповідного потрібного а не небезпеного та лихварського кредиту для піддержки сільських господарсв є одним з головних домагань фармерів.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ.

(23)

Заклинатель чортів.

На вмовлення пана Магока рішилась контеса уповажнити свого душевного лікаря од всіх заряджень, які він вважати-ме потрібними. Священик запросив ще тогож самого дня абата Самуеля, який якраз тоді перебував в Пешті, приїхати до Бондавару,

Абат Самуель був відомим чоловіком, одним з тих священиків, яких вважають вільнодумними. Він був в приязних відносинах з визначними лібералами, і втаємничені знали, що опозиційні ґазетні статті, підписані шифром „С" походять з його пера. В товаристві він був приємним і одтепним і ніколи не псував веселого настрою. Він блищав також і в наукових колах; його виклади, хоч поверховні, але завже написані живо відвідувала охоче аристократія. До тогож на нього невтомно нападали ультрамонтанські часописі. Раз поліція перевела навіть трус в його домі, не знаючи властиво, що вона шукала у нього. Ці всі обставини підтримували добру славу імени абата Самуеля і коли раз ілюстрована часопись подала його портрет, суспільна думка була ним цілком здобута, його поява з високим вільним чолом, мужніми, повними виразу рисами, буйними бровами і сміливим поглядом булаж такою показною; — лише одна риса його обличчя, яка характеризує кождого священика, зраджувала його фах: своєрінда риса в кутках уст, яка надає обличчю певний елейний вираз, а разом з тим непорушне, вимушене привітне єство, через яку священики в зрілім віці виглядають як аморетки. Окрім того, він не мав в собі нічого духовницького. Своєю мускулястою будовою тіла він міг скорше бути зразком ґлядіятора.

В цілім краю його окричали вільнодумним священиком, який насмілювався навіть говорити правду державній владі.

Тому всечесний пан Магок мав перед ним великий респект. Він як бідний сільський піп не міг зробити багато для вітчини; найбільше, що він раз — тоді! — разом з одним батальйоном гонвеідв був в двадцяти боях і проповідував в той час своїм салдатам любов до вітчини, за що його і засудили трошки на смерть, та улаcкавили на десятилітню вязницю з тяжкими кайданами. З того він і відсидів пять років, і його ноги мають тепер ще болячки від кайданів. Але це все такі дрібнички, що пан Магок соромився хвалитися ними, покого чоловіка, як абат Самуель, рівнюючи їх з заслугами такий зважується писати вільнодумні статті в часописях і підписувати їх початковими літерами свого імени; Тепер! — Мати од діла з Гайнау, з Росіянами, противитися гарматам, стояти під шибеницею, це все жарт! Але тепер! Звазуватися з страшною поліцією, це є щось!

Пан Магок був незвичайно доброї думки про високі здібности абата Самуеля; в той час як він сам чув, що він багато стратив з своєї колишньої енергії. Так, пятнадцять років це добрий час, особливо, коли пять з них проведено у вязниці з тяжкими кайданами на ногах.

По декількох днях запрошений гість прибув до парохії пана Магока. Священик росповів йому про відносини контеси все те, що він міг сказати, не порушуючи таємниці сповіди.

Він росповів йому також про випадок з примарами і те, що він сам пережив в цім відношенню.

Пан Самуель стрінув оповідання суверенним сміхом.

„З мене ви можете розуміється сміятися, але я прошу вас не глузувати з контеси, бо вона вважає свої примари дуже значними," промовив священик з скромною покірливістю.

Абат попросив докладно змалювнати йому положення замку, взаємне получення кімнат і сходів, а особливож просив змалювати до найменьших подробиць ту сцену, по якій священик з паламарем тікали з підземелля через загратовані двері.

Екіпаж контеси приїхав в звичайну годину, щоб привезти обох шановних гостей до замку, положеного досить далеко від села.

Для контеси було дуже природним, що побачивши абата Самуеля, вона почала хлипати і дістала корчі, які минули не ранійше, ніж абат торкнув своєю рукою чоло контеси.

По своєму звичаю панна Еmеренція дістала також корчі, які для симетрії мавби спинити пан Магок; але він не дуже-то дбав про неї, і полишив корчі бути корчами; поки вони минули самі.

Аж по нападі набрала контеса силу вимовити, що небо післало сьогодня сюди пана абата.

Пан абат роспитував протягом луківського обіду про цілком прозаїчні річи, про число слуг, приближний вік служниць, господарку в пивницях, про час збору винограду; і займався панною Емеренцією більше ніж контесою. Він питав панну, чи можна їй налити вина і дивувався, коли вона, закриваючи свою чарку рукою запевняла, що вона ніколи не пе вина. Він хтів також знати, чи перстень на її пальци не походить від заручин, на що вона почервонівши засоромлено запевняла його, що вона не займалася жадним мущиною ніколи навіть в думках.

По обіді пан Магок лишився в їдальні побалакати з панною Емеренцією, себто він сів у фотель біля каміну, зложив руки на своїм добре округленім животі до молитви, закрив очі і міг солодко дрімаючи по мистецьки удавати, ніби він напружено слухав, що говорила панна Емеренція.

А пан абат подався з контесою в її внутрішний покій.

Контеса тремтячи чекала, який присуд висловить цей високо поважаний чоловік в цім відмівськім процесі.

„Чи оповів вам мій сповідник про страшну таємницю цего замку?"

„Я довідався від нього стільки, скільки він сам знав."

„І якої думки церковні авторітети про цю справу?"

„Моя особиста думка, що тут грає ролю звичайна людська інтриґа."

„Людська інтриґа?", запитала контеса жахаючись, „мої візії!"

„Є в психіятричнім звязку з цею інтриґою; одну частину цеї історії ви чуєте, а другу бачите у сні. Початок в исхоплюєте чуттям, а продовження є ґалюцинація, ідіосінкразія. Видимих духів не буває, бо, що не є матерією, то не має постаті. Хто раз вмер, той не може більше рухатися, бо його орґанізм розвязано.

Контеса захитала незадоволено головою. Від високого духовного пана вона не сподівалася такого пояснення. Колиб вона хотіла знати лише це, вона не потребувала би кликати пана абата. Обат Самуель прочитав в обличчю контеси це враження від його слів і поспішив роспочати радикальне лікування.

„Ґраиня, я знаю ваші сумніви і вашу тверду віру в те, що ви по вашій думці бачили і чули. Ви вірите, що ви незчислимі рази сходили в зачарований гробовець, в якім збираються ваші предки."

„Минулої ночи вони дуже галасували і обіцяли сьогодня знов зійтися і чекати мене."

„І ви пообіцяли прийти до них?"

„В день я жахаюся перед цим, але в ночи мене примушує дивна сила іти вниз; тоді я поборюю свій страх і не можу лишатися тут вгорі."

„Добре; отже сьогодня в ночи я піду з вами у гробовець."

По цих словах на обличчю контеси зявились знов паленіючі рожі. Живий портрет! Вона повинна іти разом з ним вниз! Куди? — Може у пекло? Але незабаром здобула знов владу над собою і запитала з сумнівом: „Як це можливо? — Маю я відкрити мої найбільші таємниці цілій домовій службі?"

Абат зрозумів це запитання з усіма його консеквенціями.

„Це цілком непотрібно; навпаки, слуги не повинні нічого знати."

Контеса подивилась замішано на нього. В цім випадку булоб неминуче, щоб пан абат залишився цілу ніч в покоях контеси з нею самою.

Пан абат прочитав цю тумку на обличчю Тойделінди.

„Тепер я іду з священиком геть," промовив він, „і прийду аж в призначену годину назад і зголошуся при ваших дверях."

Контеса похитала неймовірно головою.

„Як це можливо Подумайте, що в зимі від сьомої години вечером всі двері мого замку замкнені, і що доки ви дійдете до мого внутрішнього покою мусите непомітно пройти не меньше сьоми замкнених дверей. Зпочатку приходить замкова брама. Її сторожить воротарка, стара жінка, яка рідко спить; окрім того є ще два величезні пси, справжні кровожери, які в ночи бігають на довгім ланцюху. Тоді приходять двері в коритарі, замкнені двома ключами, один з них у ключарки, другий у доглядачки, двері не можна відчинити, не розбудивши їх обох. Ключ від третіх дверей, на сходах, має куховарка, яка спить так міцно, що цілий дім пробудиться, поки її вистукають. Четверті двері, це замкнені ґрати коритару; ключ до них має покоївка, боязка дівка, яка в ночи не зважиться пройти сама і до близщої кімнати. Пяті двері провадять до кімнати моеї каменюнґфер; це цнотлива особа, яка не відчинить дверей в ночи на жадання мущини, колиб він був навіть святим, пророком. Шесті двері провадять до кімнати панни Емеренції, дами товаришуючої мені, яка дісталаб корчі і зомлілаб, колиб хтось вночи торкнув клямку дверей. Семі двері нарешті провадять до моеї одягальні, яка відчиняється лише машинерією, якою керую я сама. Отже як моглиби прийти ваша всечесність сюди опівночи?"

(Дальше буде).

КОПАЛЬНІ АНТРАЦИТОВОГО ВУГЛЯ В АМЕРИЦІ.

Американська Вуглева Коміссія предложила президентови і конґресови у Вашингтоні річний рапорт про стан антрацитової індустрії в Злучених Державах. В тім рапорті представлено подрібон стан цеї галузи гірництва, його хиби і недостатки та вагу його для всего населення держави. У заключенню коміссія приходеть до висновку, що тако важна індустюія не повинна залежити від волі кількох компаній та приватних людий, а через те, що вона обслуговує потреби великого числа мешканців держави, той правління нею а принайменьше строга контроля над нею повинна належити до тогож населення а то в той спосіб, що держава повинна взяти на себе право і обовязок наглядати і регулювати добування і ціни антрациту.

Антрацитові поля Америки занімають всего частини кількох повітів у стейті Пенсилвенія в околиці міста Скрентону і Вилкес-Бері. Уся теріторія, з якої можна добувати вуголь находиться вже в руках компаній, які його добувають, а то або як їх власність, або нинйнята ними з правом закладання на ній копалень. Через те, кромі дальшої експлуатації годі числити на якийсь дальший розвиток цеї індустрії. Теж кількість добуваного в послідних роках антрацитового вугля не міняється і все виносить дещо меньше, чим 100 міліонів тон в рік. Власниками копалень є або зелізничі, або приватні компанії. Вправді по законам Злучених Держав та стейту Пенсилвенія зелізничі компанії не сміють бути рівночасно властителями копалень вугля, та шеровці тих компаній, щоб оминути цей закон, заложили нібито окремі копальняні спілки і на ділі мають в своїх руках продукцію антрациту. 74% усего антрацитового вугля добувають у їхніх копальнях, а і з прочих десяти „независимих" компаній одна стоїть дуже близько до зелізничої компанії, так, що на ділі лиш 13% антрациту не є в руках зелізничих концертів. Так 9 компаній реґулює добування і ціни, перевіз і розділ цего важного продукту.

Інтересні данні про робітників у антрацитових копальнях. У минулім році було їх всі:: 147,456. Більшість вуглекопів бо понад 77,000 вродилось поза ґраницями Злучених Держав. 42,000 з тих чужинців це уроженці земель, які тепер находяться під владою Польщі або Советських Республик. Кілько між ними Ккраїнців, статистика не подає, та певно вони творять не меньше третини цего числа. При уроженцях Злучених Держав статистика не зазначує теж, до якої народности вони належать, хоч теж більшість їх походить від чужинців-батьків. З всіх чужинецьких майнерів 32% не вміє ні читати, 44% не є горожанами Злучених Держав ані не мають навіть перших паперів, а близько 10,000 не вміє говорити ні слова по англійськи.

Більшість майнерів веде власне господарство, около 60,000 живе на „борті". 18,402 чужинців і 8,734 американських вуглекопів має власні доми, з яких більшість, бо 64% вже зовсім виплачені і вільні від „морґеджів". Несповна 10% майнерів живе у компанійних домах.

Заробітки майнерів є ріжні. Передовсім ріжняться тим, що одні беруть заплату від зробленої роботи, себто від кількости добутого чи вивезеного вугля, а другі на час. Таку контрактову роботу роблять властиві майнери і дістають плату від тони чи візка вугля, якою діляться зі своїм помічником. Прочі дорослі робітники дістають пересічно від 51 до 71 центів за годину, відповідно до свого заняття, та до того, чи працюють над, чи під землею.

Кошти добуття одної тони вугля виносить від 5.75 дол. до 6.32. 70 до 71% з того іде на оплату платені робітникам, решта на кошти адміністрації копалень, податки, прибори та їх зужиття. Та ціни вугля є значно вищі. Її підганяють в гору оплата чиншу з тих піль, на яких стоять шахти та з яких добувають вуголь та заробітки вуглевих компаній. Одно і друге разом виносить від 2.25 до 5.00 долярів на одній тоні. Дальше треба причислити ще кошти транспорту, які є ріжні до ріжних місцевостей, а накінець заробітки посередників. Це все разом спричинюю, що вуголь у Вашингтоні в цім році коштував 15.34 доляри за тону, у Бостоні 15 долярів. Та одною з головних причин так високих цін були все таки посередники, які в Ст. Луїс заробляли по 15 центів на кождім долярі, в Шикаґо по 21, у Філаделфії по 23, у Ню Йорку по 26 а у Бостоні по 32 центи. Значить вони підбивали ціни о одну четвертину а то й о одну третину. Цей свій заробок збільшували вони ще тим, що купували вуголь у метричних тонах, які мають по 2240 фунтів а продавали у звичайних, по 2.000 фунтів, заробляючи, кромі згаданого зиску по 240 фунтів на тоні.

Через те домагання Вуглевої комісії, щоб правительство взяло на себе контроль над добуванням вугля слід би ще поширити на розділення і торговлю ним.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

Др. Альберт Джансон, котрий є загально знаний як авторитет рільничих справ, вернув з Росії? Підчас його побуту в Москві він познайомився з плянами і приготовачвою роботою осягненою для організації Рільничої Вистави в Москві. Він сказав, що організація такого предприняття в За. Державах коштувала би не меньше 10 міліонів долярів. Чи Ви знаєте, що пачка Мюредс варта тузин пачок инших цигареток?

ДУМКИ

Лівобережні Українці прозивають нас смішливо „Польцаками". Вважаймо, щоб із того сміху не вийшла гірка правда.

• • •

Є у нас приповідка: „Святий спокою, гаразд з тобою". Але коли нарід у неволі захоплюється тою думкою, то той „святий спокій" подібний до спокою на кладовищі.

• • •

Дехто втовкає нам у голови, що не можна і не треба шукати злуки всіх Українців під прапором одної, соборної, української держави, — та що наша ціла боротьба має звернутись тільки проти ляцьких окупантів. Це таксамо, якби хто був прикований за шию, руки і ноги до скали і вввважав своїм ідеалом, якби хто поміг розкувати тільки одну ногу. Не відірветься вона від тіла і не побіжить сама на волі гуляти.

• • •

Живий дух чинить народ живим. Ніяка насила не остоїться перед народом, що багне волі понад саме життє. Тому знаймо, що пора нашої свободи вже недалека. Національний рух на Україні такий, що заставив московських тиранів підлещуватись йому.

• • •

Усі похибки, які вчинили Українці при спробах будови своєї держави, не зломили охоти до свого державного життя. Навідворіть! Коли передше тільки частини народа брали участь в державній роботі, нині цілий український нарід багне тільки одного, а це нагоди боротись за свою державність і за свою владу.

А коли чого багне цілий нарід, то він мусить це добути.

(С.)